

המחלוקת על קביעת החודש

-סיגל מעיין וגאיה-

תשפ"ג 2023

כמה מילים על הסוגיה

הסוגיה נמצאת במסכת ראש השנה פרק ב' משניות ה—ט'.

הסוגיה מתרחשת בארץ ישראל, ביבנה (מיד לאחר חורבן בית המקדש השני, בשנת 70 לספירה ועד 132-135 לספירה)

רבן = נשיא ארץ ישראל.

רבן גמליאל היה הנשיא וראש הסנהדרין אחרי חורבן הבית השני.

חודש עברי נמשך 29 יום או 30 יום. חודש עברי תמיד צמוד למולד הירח, שקורה כל 29 יום 12 שעות וכמה דקות.

החודש יחול תמיד בתחילת היום, לפני המולד או אחריו.

תמונות הירח

הירח לקראת
סוף החודש
(הזקן)

הירח בתחילת
החודש (המולד)

הירח באמצע
החודש (ירח מלא)

תחילת הסוגיה

לרבן גמליאל היו ציורים של ירח על השולחן (טבלא) ועל הקיר שבעליית הגג שלו. הוא השתמש בציורים האלו כדי להראות להדיוטות (העדים הפשוטים), ובזכות הציורים הם היו מצליחים להצביע ולהעיד איזה ירח הם ראו, וכך ידע רבן גמליאל אם העד באמת ראה את המולד.

נקודות חשובות:

- ▶ בשביל לקבוע את החודש החדש צריך עדות של לפחות 2 אנשים שראו את המולד.
- ▶ אם לא היו עדים שהעידו שראו את המולד, היה בית הדין קובע את החודש החדש ביום ה-31 לחודש הקודם וכך יצא שהחודש הקודם היה חודש מלא (30 יום).

דְמוֹת צוּרוֹת לְבָנוֹת הָיוּ לוֹ לְרַבֵּן גַּמְלִיאֵל בְּטַבְלָא וּבְכִתְלֵי בַּעֲלִיתוֹ,
שֶׁבְהֵן מֵרָאָה אֶת הַהַדְיוּטוֹת וְאוֹמְרִי: הַכֹּזֵה רָאִית אֹךְ כֹּזֵה?

המקרה הראשון

הגיעו שני עדים לבית דינו של רבן גמליאל ביבנה. הם העידו שראו את הירח בבוקר של היום ה-29 לחודש בצד מזרח בצורת בנגה דקיקה (הירח של סוף החודש) ובערבו של אותו היום ראו, לטענתם, את מולד הירח בצד מערב.

אך דבריהם לא מתקבלים על הדעת כי לא ניתן לראות באותו יום את הירח של סוף החודש ואת המולד, לכן רבי יוחנן בן נורי טען שהם עדי שקר ושלא צריך לקבל את עדותם.

למרות טענתו של רבי יוחנן בן נורי, רבן גמליאל בחר לקבל את עדותם כי סבר שמה שהעדים ראו בבוקר זה ככל הנראה ענן שמואר על ידי השמש ולא ירח ולכן עדותם על המולד הייתה אמיתית.

מַעֲשֵׂה שֶׁבָּאוּ שְׁנַיִם וְאָמְרוּ: רְאִינוּהוּ שִׁחְרִית בְּמִזְרָח וְעַרְבִית בְּמַעֲרָב.
אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן בֶּן נוּרִי: עֵדֵי שֶׁקֶר הֵם!
כְּשֶׁבָּאוּ לִיבְנֵה קַבְלָן רַבֵּן גַּמְלִיאֵל.

המקרה השני

ועוד באו שנים ואמר: ראינוהו בזמנו.
ובליל עבורו לא נראה,
וקבלו רבן גמליאל.
אמר רבי דוסא בן הרפינס: עדי שקר הו!
היאך מעידין על האשה שילדה, ולמחר כרסה בין שניה?!
אמר לו רבי יהושע: רואה אני את דבריך.

באו שני עדים לבית הדין ביבנה וטענו שהם ראו את המולד בזמנו. (בלילה שבין היום ה-29 לבין היום ה-30), אך בלילה שלאחר מכן הירח לא נראה, מה שלא הגיוני מבחינה אסטרונומית. לפיכך רבי דוסא בן הרפינס טען שהם עדי שקר ואסור לקבל אותם.

למרות דעתו של רבי דוסא, רבן גמליאל בחר לקבל את עדותם.

הבעיה העיקרית בעדותם "היאך מעידים על האישה שילדה ולמחר כרסה בין שניה" ז"א איך אישה שכבר ילדה, יכולה להיות עדיין בהריון!?

רבי יהושע תומך בדעתו של רבי דוסא וטוען שצריך לדחות את עדותם.

נקודה חשובה:

▶ החודש שקידש רבן גמליאל היה חודש תשרי.

המחלוקת על מועד יום הכיפורים

לאחר המחלוקת הקודמת, נוצר מצב שראש חודש תשרי חל, לפי רבי יהושע וחכמים נוספים, יום אחרי ראש חודש לפי רבן גמליאל. בי' בתשרי חל יום הכיפורים, לכן יש מחלוקת מתי מתרחש יום הכיפורים, לפי רבן גמליאל זה יחול יום לפני רבי יהושע. היה חשש גדול שהעם יתחלק לשתי קבוצות, חלק ילכו על פי התאריך של רבי יהושע ויחול ביום 30 לחודש אלול, חלק ילכו על פי התאריך של רבי יהושע ויחול ביום 31 לחודש אלול.

רבי דוסא,
רואה אני את
דבריך.

רבי יהושע

עדי שקר הם!
חודש תשרי
יחול ביום ה-31
לאלול!

רבי דוסא בן הרכינס

חודש תשרי
יחול ביום
ה-30 לחודש
אלול

רבן גמליאל

החלק האחרון בסוגיה

שֶׁלַח לֹו רִבֵּן גַּמְלִיאֵל: גּוֹזְרֵנִי עָלֶיךָ שֶׁתָּבֹוא אֶצְלִי בְּמִקְלֶךָ וּבְמַעֲוֹתֶיךָ
בְּיוֹם הַכַּפּוּרִים שֶׁחָל לְהִיֹוֹת בְּחַשְׁבֹּנְךָ.

רבן גמליאל שלח שליח לרבי יהושע וציווה עליו להגיע לביתו ביבנה ביום הכיפורים שלפי רבי יהושע עם מקל ההליכה שלו ומעות (מטבעות) כסף, כדי להראות לכל הציבור שהוא חוזר בו.

רבי עקיבא הלך לבקר את רבי יהושע ומצאו מיצר (עצוב), כי מצד אחד הוא היה בטוח שצדק לגבי התאריך של יום הכיפורים אך חשש להמרות את פי הנשיא.

אמר לו רבי עקיבא שיש פסוק שמוכיח שכל מה שקבע רבן גמליאל יש לו תוקף, שנאמר: "אלה מועדי השם אשר תקראו אותם" - אתם קוראים וקובעים אותם ולא האסטרונומית.

גוזרני עליך!

הֵלֶךְ וּמָצְאוּ רַבִּי עֲקִיבָא מֵיִצֵר.
אָמַר לוֹ: יֵשׁ לִי לְלִמּוּד שְׁכַל מַה שֶׁעָשָׂה רִבֵּן גַּמְלִיאֵל עָשׂוּי,
שֶׁנֶּאֱמַר: "אֵלֶּה מוֹעֲדֵי ה' מִקְרָאֵי קֹדֶשׁ, אֲשֶׁר תִּקְרְאוּ אֹתָם" (ויקרא
כ"ג, ד') - בֵּין בְּזִמְנָן בֵּין שְׁלֵא בְּזִמְנָן, אִין לִי מוֹעֲדוֹת אֱלֹהִים.

▶ רבי יהושע בא לרבי דוסא בן הרכינס ואמר לו שצריך לקבל את ההכרעה של רבן גמליאל בבית דינו, מפני שאם יתחילו לפקפק בהחלטות בית הדין, נצטרך לבדוק את כל ההחלטות שהוחלטו מתקופת משה ועד היום.

זאת הסיבה שבפסוק "ויעל משה ואהרן נדב ואביהוא ושבעים מזקני ישראל" לא נתפרשו שמותיהם של הזקנים (= בית דין) כדי ללמד שכל בית דין מימי משה ואילך הרי הוא כבית דינו של משה ואין הבדל בסמכותם.

אמר לו: אם באין אנו לדון אחר בית דינו של רבן גמליאל, צריכין אנו לדון אחר כל בית דין ובית דין שעמד מימות משה ועד עכשיו, שנאמר: "ויעל משה ואהרן נדב ואביהוא ושבעים מזקני ישראל" (שמות כ"ד, ט'). ולמה לא נתפרשו שמותן של זקנים? אלא ללמד, שכל שלשה ושלשה שעמדו בית דין על ישראל, הרי הוא כבית דינו של משה.

סיום הסוגיה

רבי יהושע לקח את בידו את מעותיו ומקלו והלך ליבנה, אל רבן גמליאל, ביום שחל יום הכיפורים לפי חשבוננו של רבי יהושע. כאשר הגיע נעמד רבן גמליאל, נשק על ראשו ואמר לו "בוא בשלום רבי ותלמידי- אתה רבי בחכמה ותלמידי בכך שקיבלת את דברי".

נָטַל מִקְלוֹ וּמַעוֹתָיו בְּיָדוֹ, וְהֵלֵךְ לְיַבְנָה אֶצֶל רַבֵּן גַּמְלִיאֵל בְּיוֹם שַׁחַל
יוֹם הַכִּפּוּרִים לְהִיּוֹת בְּחֻשְׁבוֹנוֹ.
עָמַד רַבֵּן גַּמְלִיאֵל וַיִּנְשָׁקוּ עַל רֹאשׁוֹ
אָמַר לוֹ: בֵּא בְשָׁלוֹם, רַבִּי וְתַלְמִידִי,
רַבִּי בְּחֻכְמָה, וְתַלְמִידִי שֶׁקִּבַּלְתָּ אֶת דְּבָרַי.